

Hernádszentandrás

Hernádszentandrás község Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, az Encsi kistérségben. Miskolctól 35 km-re északkeletre található. A 458 lelkes település a Hernád-völgyének déli részén, a folyó jobb partján, a Nagy-Hernád és a Kis-Hernád által határolt gyönyörű helyen fekszik. Területe 704 ha. Rendezett faluképbe illeszkedve megtalálhatóak azok az épületek, melyek alkalmasak a közösségi élet színtereivé válni. Fejlett infrastruktúrával rendelkezik, továbbá a környező települések könnyű és gyors elérhetősége megoldott. A régió központja (Miskolc), a Miskolc-Hidasnémeti gyorsforgalmi úton mintegy fél óra alatt megközelíthető, s az adott kistérség központja, Encs is mindössze 8 kilométerre fekszik Hernádszentandrástól.

A szentandrászi nemesi földek elsősorban területi nagyságuk és megművelésük technikája miatt árutermelésre, majorsági vagy nagyüzemi gazdálkodásra alkalmatlanok voltak. A nemesi földek a családok megélhetését szolgálták. Árutermelésre, a termés piaci értékesítésére még az 1867. évi kiegyezés után meginduló nagyarányú gazdasági fejlődés és konjunktúra körülményei között is csupán két-három birtokos, vagy bérlő, hiszen az a földterület, amelyen gazdálkodtak, még a második világháború előtt sem haladta meg a 100 kat. holdat.

Szentandrás határterülete az elmúlt századokban nem, vagy alig változott. Szentandrás határán belül a telekhatárok viszont, elsősorban a birtokviszonyok átalakultak, a tagosítások következtében többször változtak. Az 1874-ben végrehajtott polgári tagosítással, melynek során lévő több kicsi parcellát összevon létrejöhettek egy-egy dűlőre kiterjedő nagyobb birtokok (pl. a Idrányi, Nikházy, Gömöri, Bereznai, Tolvaly-féle birtokok). Az 1930-ban végzett felmérés és polgári tagosítás ugyanazt a 14 dűlőnevet használja, mint amit az 1874. évi tagosítás alkalmával is bejegyeztek: Felső-, Középső-, Alsónyomás, Kócsán, Csárdaföldek, Tilalmas, Vízköz, Bárczai dűlő, Bírórét, Hajó út, Kertalja, Patkós, Bekeköz, Nyavalyád szőlők. A második világháború utáni földosztás korlátozott terjedelmű volt; részben a nagybirtok hiánya miatt (csak egy száz kat. holdon felüli birtokos volt a településen); részben a földosztásban résztvevők nagy száma miatt. Az 1951-ben, majd 1962-ben megalakult termelőségtervezetbe tömörült a község földtulajdonosainak 30, illetve 95 százaléka. A rendszerváltás után, elsősorban a kárpótlási jegyek révén, sor került nagyobb földterületek magánkézbe adására.

A falu a rendszerváltás után sokat fejlődött. Az 1989-es nagy árvíz után, mely elárasztotta az egész falut, s jelentős károkat okozott a lakosság körében, 1990-ben megépült egy körgát, mely azóta több alkalommal megóvta a községet az áradástól. Az infrastrukturális beruházások mindegyike (ivóvíz, telefon, gáz, szennyvíz, kábeltévé, hulladékgazdálkodás) megvalósult a községben. A 2001-ben az önkormányzat létrehozta a Hernádszentandrás Szociális és Közcélú Szolgálatot, mely a következő feladatok ellátásáért felelős: nappali szociális ellátás, szociális étkeztetés, házi segítségnyújtás, falugondnoki szolgálat, szociális földprogram működtetése, teleház, Művelődési Ház működtetése. 2003-ban átalakításra és felújításra került az orvosi rendelő, 2005-ben elkészült a falu szívében egy többféle sportág befogadására alkalmas aszfalt burkolatú sportpálya. Ináncs Község Önkormányzatával közösen a helyi önkormányzat társulásban működteti jelenleg az óvodát (20-25 gyerek). Az általános iskolai ellátást a szülők döntése alapján a gyerekek a szomszédos Ináncson vagy Perén vehetik igénybe, a középfokú oktatási intézmények pedig legközelebb Encsen, illetőleg Szikszón találhatóak.

A rendszerváltás utáni másfél évtized alatt Hernádszentandrás lakosságszáma egyértelműen növekvő tendenciát mutat. Míg 1990-ben 398 fő, 1995-ben 401-fő, 2000-ben 396 fő volt a község lélekszáma, addig a 2005. esztendő elején már 463-an lakták a települést. A gazdasági válság hatására ez a tendencia megtorpanni látszik. Ezen változások részben a beköltözéseknek, részben pedig a gyermekek születésének köszönhetőek. Az utóbbi évek gyermekvállalásai miatt jelentősen fiatalodott a falu, s mára a 18 év alatti korosztályhoz a helyi népesség mintegy 25 százaléka, 117 fő tartozik. Ugyanakkor igen magas arányú a munkanélküliség, mely abból is fakad, hogy sem Hernádszentandrás, sem a szomszédos települések nem rendelkeznek olyan létesítménnyel, mely akár a szakképesítést nem szerzett embereket is nagy létszámban tudná foglalkoztatni. A munkanélküliség főként az alacsony képzettségű rétegeket érinti súlyosan. A 2011-es népszámláláson 10 fő vállalta fel cigány származását, becslések alapján a roma kisebbség aránya a teljes lakossághoz viszonyítva mintegy 40 százalékos lehet. A regisztrált munkanélküliek száma 2011-ben 51 fő (12,3 %), inaktív kereső 128 fő (30,9 %) fő volt.

Ezek a számok is alátámasztják, hogy a vidéken élők sorsa meglehetősen nehéz az Észak-Magyarországi Régióban. Nagyon sok tehetség nem képes kibontakozni, életerős fiatalok tengődnek munka nélkül. Képzésekre, befektetésekre, munkahelyteremtésre van szükség az abaúji térségben, melyekhez az alanyok, a természeti és tárgyi adottságok, valamint a dolgos kezek már régóta rendelkezésre állnak. Napjainkban az önkormányzatok saját költségvetésből képtelenek nagyobb

beruházásokat megvalósítani. Felértékelődött tehát a pályázatok, a befektetők, és a szoros partneri kapcsolatok szerepe.

Bioszentandrás

A helyiek fejlődését és megélhetését elősegítő szándékkal indult 2010-ben a biokert-gazdálkodási program (TÁMOP-5.1.1-09/06-2010-0001 "BioSzentandrás" - biogazdálkodásra épülő oktatási és foglalkoztatási program alacsony életesélyű emberek számára). A projekt megvalósítója Hernádszentandrás Község Önkormányzata, a szakmai háttérrel Matthew Hayes egyetemi oktató, a biogazdálkodás szakértője biztosítja. Az elsődleges cél az volt, hogy olyan programot indítsanak, amely lehetővé teszi a már meglévő csekély jövedelmek kiegészítését és az önellátást is. A programban résztvevők közösen termelnek zöldséget, emellett megtanulhatják a kertgazdálkodás és az egészséges étkezés alapjait is. A biokert-gazdálkodásra bárki jelentkezhetett, aki vállalta, hogy hétvégeként részt vesz a képzéseken, rendszeresen műveli saját kertjét, tevékenykedik a hernádszentandrás közösségi mintakertben.

A Hernádszentandráson folyó munkát egy régi élmény táplálja, a falvakra egy-két generációval korábban jellemző közösségi lüktetés. Az az egyszerű és mindennapos érzet, hogy az emberek fontosak egymásnak, közvetlenséggel és törődéssel fordultak egymás felé, ezért történnek a dolgok, megtelnek az utcák közösen talált megoldásokkal.

A mindent megelőző feladat az volt, hogy megfogalmazzák a célt, ahová el kell jutniuk. Közösen, az itt élők lehető legszélesebb körét bekapcsolva a munkába. Ez a vízió a vezérfonal, amelyre az adódó lehetőségeket következetesen fel tudják fűzni. A BioSzentandrás programig több lépésben vezetett az út.

Úgy alakult a mozgásterük, hogy elsőként a közösségi programokat gondolták újra. Legyenek olyan találkozási aprópók, ahol a gondolatok gazdát cserélhetnek, mert ha már az itt élők egymás iránti érdeklődését sikerült újjáéleszteni, akkor a távolabbi kapcsolatokat is ápolni lehet. Felkutatták a falu címerét, díszpolgárokat avattak, összekapcsolták határon belül és kívül a Szentandrás nevet viselő településeket, és minden évben visszatérő rendezvényekkel ünneplik meg összetartozásukat. Sikerült kimozdítani a települést az álmoasságból, és sikerült lendületet adni neki.

2004 óta az Önkormányzat mellett az Összefogás Hernádszentandrásért Alapítvány is segíti a közösségi munkát. 2006-ban felújították a Művelődési Házat, rendezvényeik sorát gazdagítja a Kihívás Napja (melyen az egész falu megmozdul), és falunap jelentését is újra fogalmazták. A Hernád Fesztiválon a Szentandrás Íze Főzőverseny programra nevező helyi és környékbeli csapatok igyekeznek bemutatni a tájra hagyományosan jellemző ételeket. Neves előadók részvételével 2006-tól rendezik meg a Szentandrás Esték Közéleti Fórumot.

A lépésről-lépésre építkezés következő állomása volt a Hernád-völgyi Tanoda létrehozása, amely újabb közösségi pont a faluban élő diákoknak és szüleiknek. Ez egy mentális-szociális fejlesztés, hiszen szükség lesz a szellemi támogatásra, a munkatársak és utánpótlás nevelésére

Minden példaértékű eredmény ellenére a helyben maradást elsősorban a munkanélküliség teszi lehetetlenné. Így érkezett el a közösség egy új koncepció megalkotásához, a már említett BioSzentandrás programhoz. Már a felkészülés idején első szempont volt, hogy olyan vállalkozásba fogjanak, amit később képesek lesznek önfenntartóvá tenni. Fontos volt alaposan és reálisan átgondolni, valamint érzékeltethetővé tenni a folytatás lehetőségét. Kialakult annak a csoportnak a magja, akik ma is elhivatottan dolgoznak a vállalkozás sikerén. Helyi agrár-szakember képezte tovább magát biogazdálkodásból, majd a helyiek bizalmát élvezve adta tovább tudását a résztvevőknek.

Mindez 2010 végén zajlott, a következő év tavaszától pedig már megindulhatott a megszerzett tudás termelésbe forgatása. 6000 m² önkormányzati területen, három fóliasátorral, 22 szabadkerti növény termesztése kezdődött. Az időbeosztást és részvételt rugalmasan kezelték. Szombaton voltak az oktatási órák, a tavasz és a nyár már mintakerti munkát is tartalmazott. Kisebb csoportokban, a tagok elfoglaltságaihoz igazodva 6-8 fős csapatok váltották egymást, öntözésben, gyomlálásban, betakarításban. A terület viszonylag nagy mennyiséget terem, melyet teljesítmény-arányosan osztottak szét. Ez aztán jó megerősítést is jelentett, a vegyszermentes termesztés a résztvevők számára volt elsőként élvezhető.

A megtermelt biozöldeket a legnevesebb encsi étterembe is megköstölhetjük, valamint a formálódó termelői piacokon is fellelhetők (pl. a Tokaj-Hegyalja Piacon vagy az Abaúj Piacon). Jönnek új partnerek, új értékesítendő termék-ötletek. Az encsi Anyukám Mondta Étteremmel például tovább fejlődött, melynek köszönhetően bővült a termelésre érdemes növények köre. És a étterem által használt fűszernövények egy részét is BioSzentandrás fogja szolgáltatni. Egész Hernádszentandrás lakossága élvezheti a feltáruuló lehetőséget, ugyanis a jó minőségű zöldegekből már bárki kedvező

áron vásárolhat, sok esetben a nagyáruházi árak alatt. Bővül a paletta gyógynövényekkel, sikeres kísérlet nyomán ma már levendula földek illatoztak Hernádszentandrásan. Tervben van körömvirág, citromfű és borsmenta termesztése is. Az ilyen apró ötletek időnként sokat lendíthetnek, mindenki hozzáteszi a sikerhez, amit tud. A Tanoda melletti Biokonyhában készül a lilahagyma lekvár, a paradicsomlekvár, különféle paprikakrémek, savanyúságok.

A mintaprogramnak van honlapja, webshopja is. Időközben duplájára bővült a rendelkezésre álló földterület, a megtermelt áru 70%-át tudják értékesíteni, de 30%-ot még mindig a dolgozóik között tudnak elosztani. És nem marad elhanyagolt kiskert a házak körül, a példa ragadós, egyre többen kapnak kedvet az önkormányzati kert mellett otthon is a tanultak felhasználásához, az öngondoskodás ilyen formában történő kiterjesztéséhez. A programban résztvevők őszinte büszkeséggel mesélnek munkájukról. Nagyon meggyőző az eredmény, ahogy sikerül új esélyeket teremteni az itt élők számára.